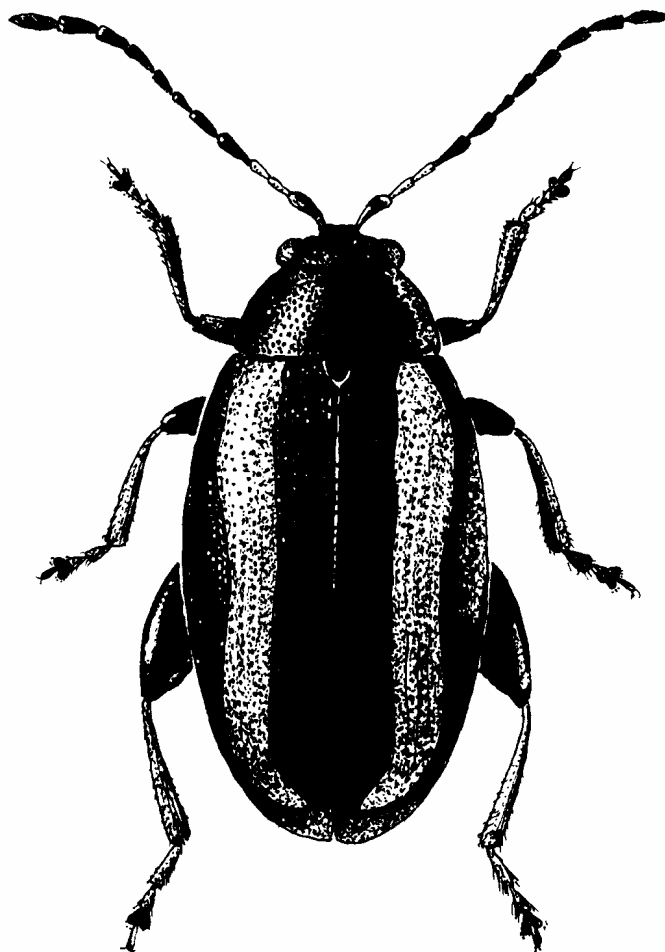

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
47. szám, 2007. október

Tartalom:

Gyűjtőutak, beszámolók — Rövid hírek
Könyvajánló

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

A tájékoztatót alapította 1989-ben: Dr. Nagy Barnabás

Felelős szerkesztő: Haltrich Attila (HA)
Műszaki szerkesztő: Rédei Dávid

Szerkesztőbizottság: Jenser Gábor (JG), Rozner István (RI), Szalóki Dezső (SzD), Mészáros Zoltán (MZ), Merkl Ottó (MO), Balázs Klára (BK) és Szócs Gábor (SzG).

Szerkesztőség:
BCE, KeTK, Rovartani Tanszék,
1118, Budapest, Ménesi út. 44.
Telefon: 4826072
drótposta: attila.haltrich@uni-corvinus.hu

Magyar Rovartani Társaság (MRT)
Budapest VIII., Baross utca 13.
www.magyarrovartanitarsasag.hu
A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovaran általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovarani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2007)

Elnök: Dr. Mészáros Zoltán
I. alelnök: Dr. Merkl Ottó
II. alelnök: Dr. Szócs Gábor
Titkár: Rédei Dávid
Szerkesztő: Dr. Merkl Ottó
Pénztáros: Szalóki Dezső
Ellenőr: Simonyi Sándor
Jegyző: Dr. Kutasi Csaba

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap harmadik péntekén a BCE Kertészettudományi Karán, az „A” épület A/4 termében (Budapest XI., Ménesi út 44), délután 4 órakor.

Illusztrációk

Címlapon: nagy káposztabolha
(*Phyllotreta nemorum* L.).
(Rajz: **Pataki Ervin**)

Az utóbbi időben mind nehezebb megfelelő helyiséget biztosítanunk a MRT rendszeres havi üléseinek a lebonyolításához. Az A.IV-es terem (amire ebben a félévben engedélyt adtak!), ahol jelenleg tartjuk az üléseket, kényelem szempontjából nem hasonlítható össze az AI-el vagy a K épület előadóival. De hát az a helyzet, hogy mind a hallgatók, mind azok a társaságok, szervezetek, akik fizetnek a termék bérléséért, előnyt élveznek velünk szemben, amikor félév elején kiosztják a termeket. Egyelőre az látszik még a legjárhatóbb útnak, hogy az A.IV-es teremben kezdünk 16.00 órakor, az úti beszámolót pedig, ami rendszerint 50 perces és a szünet után következik, az AI-es nagy előadóban tekintsük meg, amennyiben addigra ott véget ér az oktatás és kiürül a terem. Szerencsére a „fizetési” ötlet, ami 2006 őszén felmerült, mármint, hogy minden egyes alkalomért terembért fizessünk, lekerült a Kar napirendjéről.

HA

Gyűjtőutak, beszámolók

Rovartani kirándulás, 2007 – A Magyar Rovartani Társaság 2007-es kirándulása és gyűjtőútja június 15–17-én volt a Zempléni hegységben, Rostallón és környékén. Amint az utóbbi években immár hagyománnyá vált, a Rovartani Társaság zászlójának felvonásával kezdődött meg a háromnapos program. 32 fő jelent meg Rostallón, ahol két kulcsosházban, nagyon kényelmes körülmények között nyertek elhelyezést a résztvevők.

Az első esemény a kőkapui Háromforrás Étteremben zajlott, ahol a megjelentek babgulyás és palacsinta elfogyasztásával meríthettek erőt a későbbi gyűjtésekhez. A gyűjtések sem vártak sokáig magukra. A vendéglő mögötti óriási fadepó mindjárt edéd után nem is akármilyen gyűjtésre adott lehetőséget. A ragyogó, napsütötte időben a farakások környékén röpködtek a rovarok, köztük ritka cincérek. Öröm volt találkozni itt a nagy fenyőcincér (*Monochamus sartor*) és a havasi cincér (*Rosalia alpina*) példányaival.

Ebéd után a társaság nekiindult a hegyeknek. Mintegy bemelegítésként a délután folyamán megjárták a Szárazkút-völgyet, majd a Nagy Gerebenen keresztül tértek vissza Rostallóra. Itt azután kezdetét vette az éjszakai gyűjtésre való felkészülés. Három elszánt lepkészecsoport nekivágott a hegyeknek, alkalmas helyet keresve. Négy lámpa a rostallói házak környékén lett telepítve. A fogásra nem lehetett panasz egészen 23 óra tájáig, mikor is hatalmas zivatar zúdult a gyűjtőkre. A házak környékén lévőeknek volt hova behúzódniuk, a hegyeken lámpázók rosszabbul jártak, többen alaposan eláztak.

Másnap, 16-án a lelkes gyűjtőtársaság elindult egy hosszabb túrára, melynek útvonala az Ördög völgy – Nyírcapu – Lakarét – Solyomszikla – Istvánkút – Rostalló volt. Ezzel nem ért véget a napi program. Elérkezett az est fénypontja, a hagyományos szalonnasütés ideje. A bőven kiosztott és megsütött szalonnára jól csúszott a finom hegyaljai bor, melyről a szervezők időben gondoskodtak. Ezután a jótorkú, vidám résztvevők a tábortűz körül ülve vidám dalokat zengedeztek, ezzel áldoztak a népi kultúrának.

Természetesen ismét kifeszültek a lepedők, és megkezdődött a gyűjtés éjszakai része. Most két csoport települt Istvánkút környékére, öt lámpa Rostalló környékén maradt.

Az eredményes gyűjtésből előkerült Istvánkútról egy gyökérrágó moly, aminek példányát 30 évvel ezelőtt fogták Rostallón. Szabóky Csaba információja szerint mintegy 120 lepke- és molyfaj került begyűjtésre a lámpázások során. A ritka bogarak is képviselve voltak a lepedőkön, köztük a kis szőrös szarvasbogár (*Aesalus scarabaeoides*) több példánya.

Másnap délelőtt került sor az utolsó társasági aktusra, a Magyar Rovartani Társaság lobogójának levonására. Összegezve: egy eredményes és sikeres kirándulás volt a 2007. évi. Végül, de nem utolsósorban megköszönjük Szabóky Csabának és Both Verának a kirándulás megszervezését és a résztvevőkről való gondoskodást.

Rozner István

Szíriai kalandozások, 2007 – Május 18-tól június 10-ig a Rozner család majdnem teljes létszámban kivonult Szíriába. A résztvevők: Rozner Antal, György, Ibolya, István és Salvó Szidónia voltak. Nem voltunk úttörők a szíriai gyűjtéseket illetően, hiszen az előző években a Magyar Rovartani Társaság tagjai több gyűjtőutat is szerveztek az országba, köztük Rozner György és Ibolya is. Repülőgéppel mentünk Damaszkuszba, ahol bérelt kocsik vártak ránk. Az első két nap az élelem és különféle felszerelési tárgyak beszerzésével telt el, közben felderítettük Damaszkusz látnivalóit. Az első gyűjtőutunk a fővárostól északnyugatra, Bloudan környékére vezetett. Itt 1800–2000 méter magasságban gyűjtöttünk, de viszonylag kevés eredménnyel, mert még nagyon korai volt a tavasz. Később júniusban visszatértünk ide és három napos gyűjtést folytattunk nagyon szép eredménnyel.

A következő célunk Palmyra ókori városa volt a sivatagban Damaszkusztól északkeletre, ahol két napot töltöttünk el gyűjtésekkel és rengeteg fotózással. Ezek után nyugat felé vettük az irányt, Homs, Tartus és Hama környékén töltöttünk el néhány napot. Latakianál értük el a Földközi-tenger

partját. Jól esett volna egy nagy fürdőzés a melegben, de letettünk róla a rengeteg tengerparti szemét és piszok miatt. Továbbmenve észak felé Aleppóban tettünk rövid látogatást, amit igyekeztünk minél előbb elhagyni. Ugyanis még a Damaszkuszinál is nagyobb forgalmi dugó és káosz uralkodott a városban, és fellélegeztünk, amikor végre sikerült kiszabadulni belőle. Innen délre fordultunk, és átutazva az Al Ghab termékeny síkságán, az Ansariya hegységben, Jisr ash Soghurnál sikerült nagyobb gyűjtést végezni. Meglátogattuk Al Barah elhagyott ókori városának romjait, ami dús növényzet között bújt meg és néhány érdekes bogárral gazdagította a gyűjtéseinket.

Ariha környékén egy kellemetlen epizód zavarta meg az addig rendben folyt utazásunkat. Ennek szenvedő alanya én voltam. Életemben először eltévedtem. Reggel R. Gyurival az erdei táborhelyünkről felmentünk fűhálózni a fennsíkszerű hegytetőre, ahol elvesztettük szem elől egymást. A hegyen nagyrészt nem legeltetett növényzet volt. A hegyet keresztül-kasul kőfalak labirintusa borította. Alkalmos helyet keresve több kőfalon átmászva fűhálóztam. Már visszafordultam volna, mert a hőmérséklet kezdte közelíteni a 40 fokot, de akkor elkezdtek repülni a *Julodisok*. Nagyon megörültem ezeknek a szép díszbogaraknak, és több kőfalon átmászva üldöztem őket. Dél felé járt az idő, amikor kezdtem kiszáradni a hőségben. Mivel teljes felszerelésem egy nejlonzacskó, egy gyűjtőüveg és egy fűháló volt, kezdtem kényelmetlenül érezni magam. Megálltam, hogy pihenésképpen egy árnyékos helyet keressek; ez volt a szerencsém. A következő lépésemmel elgázoltam volna egy méteren felüli *Vipera lebetina*-t. Egy pár másodpercig néztük egymást, majd ő unta meg a dolgot, és elhúzott jobbra egy kőfalba. Ahogy később rekonstruáltam az eltévedést, valószínűleg egy másik völgyben jöttem le. A továbbiakban is árkonbokon csörtetve, vagy 20 kilométert megtéve, a hegygerinc és a messzi országút között valamennyi utat bejárva próbáltam megkeresni a gépkocsinkat. Egy kis hegytetői háznál találtam vizet egy tartályban, ami egy számárnak volt elkészítve, ez megoldotta átmenetileg a szomjúságomat. Ugyanitt később egy teherautóval és sofőrjével találkoztam, aki gépkocsival végigvitt a bozóti utakon – eredménytelenül. Miután besötétedett, társával együtt felajánlotta, hogy aludjak náluk. Egy távolabbi lakókocsiba szállásoltak be, majd miután megkérdezték, hogy nem vagyok-e éhes, elmentek nekem valami ételmet szerezni. Ekkor látták meg az országúton álló autónkat, így szerencsésen végződött ez a kaland. Éjjel 11-kor végre ismét együtt voltunk.

Utunk további részében ismét Bloudan környékére mentünk vissza, majd a Hermon hegyvel kísérleteztünk. Ez a 2818 méteres hegy a Golán-fennsíkon van, jelenleg izraeli megszállás alatt. A környéken táborozó katonaság udvariasan eltanácsolt onnan. Így jutottunk el a jordániai határ mellett levő Druz hegységbe, ahol gyönyörű magyaltölgyesben verhetjük fel sátrainkat. Ígéretes, légköri front előtti lámpázásra készültünk, de a sors közbeszólt. Bedöglött a generátorunk. Másnap hiába próbáltunk a megjavított generátorral lámpázni, a megérkezett hidegfront eredményeképpen nem jött a lepedőre semmi.

Összefoglalva a gyűjtéseink nem voltak rosszak. Sok virágbogarat, díszbogarat és cincért sikerült begyűjteni. Többször találkoztunk az arab vendégszeretettel és segítőkészséggel. Ebben a gyönyörű országban a gyűjtések mellett ízelítőt kaptunk a kultúra emlékeiből. Palmyra, Ebla és Al Barah romterületei, a Crac des Chevaliers és Szaladin várai nagy élményt jelentettek.

Rozner István

Rovarársz tábor a Kis-Retyezátban (2007. július 7-14.)

Idén a Budapesttől 550 km-re délkeletre fekvő Kis-Retyezátot választottuk úticélnak, ahol karsztformációk, magashegyi rétek és túraútvonalak egyaránt megtalálhatók.

A rovársztáborban 43-an vettek részt: hallgatók, rovársz szakemberek valamint családtagjaik. A résztvevők többsége (31 fő) autóbusszal érkezett a tábor helyszínére, a többiek személygépkocsival. Az elszállásolás a Butaszoros turistiközpont (Complexul Turistic

Cheile Butii, 950 m), „Poiana Soarelui” épületében volt, melyet még április végén megtekintettünk és lefoglaltunk. A 2–5 ágyas szobák ára 20–25 ezer Ft/fő/hét között változott, minden szobához zuhanyzó, hűtő és tévé is járt. Ezen kívül az első emeleten egy tágas előadótermet is a rendelkezésünkre bocsátottak, amit esténként vetítésre, napközben pedig étkezésre vagy a gyűjtött anyag rendezésére használtunk. Az étkezést mindenki egyénileg oldotta meg: vagy az otthonról hozott (útközben vásárolt) élelmet fogyasztotta, vagy a turistiközpontban tartozó vendéglőben vacsorázott, mely étlapját még indulás előtt lefordítottuk és szétküldtük. Az utolsó este közös sütögetést szerveztünk.

A buszra 20 000 Ft előleget fizetett mindenki fejenként, amihez jöttek még a helyben fogyasztott kilométerek, valamint az a tény, hogy a maximális 45 hely helyett csak 31-en utaztak, ami igaz, hogy kényelmessé tette az utazást (mindig sok a csomag), de megnövelte az egy főre eső költségeket. A Kar vezetésének jóvoltából kapott támogatás összege (100 000 Ft), valamint a Magyar Rovartani Társaság által felajánlott összeg (125 000 Ft) segített abban, hogy kiadásaink idén sem növekedtek.

Egész napos túra keretében másztuk meg a Jorgován-követ (2014 m), majd végigjárva a Kis-Retyezát gerincét (Albele, Scorota, Drăgănu stb.) a Buta menedékháznál ereszkedtünk le a szállásunkig, 12 órás gyaloglás, közel 30 km-es túrázás után (holtfáradtan). Ugyancsak egész napos (de az előzőnél könnyebb) kirándulás keretében másztuk meg a Piule-csúcsot (2081 m) a Scorota-szurdokvölgyön felhatolva. Voltak, akik a Buta-tóhoz is eljutottak, a Bolii-szorost látogatták meg, vagy a Vulkán hegység hangamezőin sétálhattak. Akik a ritka, endemikus növényeket akarták megismerni, azok alkalmazkodtak a botanikus kollégák lassúbb tempójához, és olyan ritkaságokat láthattak eredeti környezetükben, mint a havasi gyopár (*Leontopodium alpinum*), Szent István koronája mák (*Papaver pyrenaicum* ssp. *corona-sancti-stefani*)

var. *retyezaticum*), Kitaibel-szegfű (*Dianthus kitaibelii* var. *hunyadensis*), erdélyi baltacim (*Onobrychis montana* ssp. *transsylvanica*) vagy a havasi pereszlény (*Acinos alpinus*).

Esténként késő éjszakáig három lepkész megvilágított lepedőjéhez csatlakozhattak az érdeklődők, a nappali lepkészeket, bogarászókat, orthopterológusokat követve pedig az adott taxonómiai csoportról lehetett ismereteket szerezni. Dr. Kutasi Csaba a talajcsapdázást mutatta be az érdeklődőknek.

A gerincesek közül zergét, siketfajdot, hajnalmadarat, keresztcsőrűt, alpesi gótét, hegyi gyíkot, keresztes viperát stb. láttunk, fényképeztünk.

A megnövekedett költségek miatt csak egy buszos kirándulást szerveztünk ottilétünk alatt, úgy terveztük, hogy a vajdahunyadi várkastélyt és a hátszegi bölényrezervátumot egy korai visszaindulással is megtekinthetjük. Havasalföldre a festői Zsil-völgyén ereszkedtünk le, majd Zsilvásáron (Târgu-Jiu) a vidék világhírű, a XX. század elején Párizsban alkotó szobrászának, Constantin Brâncușinak (1876–1957) szabadtéri alkotásait csodálhattuk meg („A hallgatás asztala”, „A csók kapuja”, „Végtelen oszlop”). Innen a XVII. századi Hurezu-kolostort látogattuk meg, mely 1993-tól az UNESCO világörökség része, és amely a kerámiájáról híres hasonló nevű helységben található.

Az eddig csak esős napokra betervezett diavetítéseket, előadásokat első ízben váltották fel a számítógépes, projektoros bemutatók. Ennek óriási előnye, hogy a napközben állatokról készült felvételeket már az este folyamán be lehetett mutatni, amit aztán már másnap mindenki „élőben” azonosíthatott. A „spontán” vetítéseken kívül idén is többen hoztak már elkészített, vagy kimondottan erre az alkalomra összeállított előadást (Szócs Gábor: „Kémiai kommunikáció: milyen szerepet játszanak a feromonok a rovarok életében”, Nagy Barnabás: „Sáskajárások a Kárpát-medencében”,

Aranyos tűzlepke (*Licaena virgaureae*)

Haltrich Attila: „Erdélyi Rovarásztáborok”, Kutasi Csaba: „A Bakonyi Természettudományi Múzeum rovargyűjteménye”, „Gyapjas mamut (*Mammuthus primigenius*) leletek a Balaton környékéről (Csajág)”, Kerényi Nagy Viktor: „A Csukás-hegység növényritkaságai”, „Botanizálás a Magas-Tátrában”).

A tábor adminisztratív részét (utazás, szállás megszervezése stb.) Gátmezei Antalné (Kati), szakmai részét pedig Dr. Haltrich Attila szervezte. Április végén, felkerestük a tábor helyszínét, hogy tapasztalatokat gyűjtsünk, majd e-mailen folyamatosan egyeztettünk a létszámról és a szoba beosztásokról, ezzel is garantálva a táborozás sikerét.

(A Kis-Retyezát Rovarász táborról bővebben a Rovartani Tanszék honlapján lehet majd hamarosan olvasni, fényképeket nézegetni:

<http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=p400147>

HA

Hirdetés

Közgyűjtemények, múzeumok, egyetemek figyelmébe – Eladó egy kb 15 000 példányt számláló, meghatározott, palearktikus ormányosalkatú (Curculionoidea) bogárgyűjtemény. Érdeklődni lehet a (06-1)-208-3152 telefonon vagy a irozner@gmail.com e-mail címen.

Rozner István

Gyűjtők, közgyűjtemények, múzeumok figyelmébe – Eladó egy kárpát-medencei és trópusi rovarokból (főleg lepkékből) álló gyűjtemény. Érdeklődni lehet a (06-22)-343-540 telefonszámon.

Párniczky Józsefné

Rövid hírek

Ki fogta először a *Stenobothrus eurasius* sáskát Magyarországon? — Pontosan nem tudható, de feltehetően R. Ebner. De nem is túlságosan lényeges. De, ha már egy hazai védett és NATURA2000-es fajról van szó, a tisztábban látás érdekében ez a kérdés mégis megérdemel néhány szót.

Az eurázsiai sztyepréti sáskát (*Stenobothrus eurasius* Zubovszkii, 1898) Magyarországról nyomtatásban első ízben a múzeumi akkori főigazgatója, Pongrácz Sándor (1936) említi, aki azokban az években többször is gyűjtötte e sáskát és vizsgálta Sváb-hegyi előfordulását, ugyanakkor viszont a neves bécsi orthopterológus, Richard Ebner 1925. évi budapesti gyűjtésére is hivatkozik. Ebner (1914) valóban járt és gyűjtött Budapesten, még 1910 augusztusában. Ekkor gyűjtött többek között a Sváb-hegyen, a Széchenyi-hegyen, nyilván *S. eurasius* példányokat is, de ez csak Ebner 1951-ben publikált közleményéből derült ki, amelyben megállapítja, hogy az 1910-ben gyűjtött példányok között csak valamikor, jóval később ismerte fel az ominózus fajt. (Viszont a Pongrácz S. által említett 1925. évi budapesti gyűjtéséről nem ír!). Ebner 1914-ben megjelent közleményében felsorolt fajok között, bár három *Stenobothrus* faj is szerepel, még nem említi a *S. eurasiust*. Rácz *et al.* (2005) szerint a MTM Állattárában lévő első példányt Csiki Ernő gyűjtötte 1932-ben Budapesten; a további példányok a gyűjtési évekből (1935–1944) ítélve feltehetően Pongrácz Sándortól származnak, bár a gyűjtő neve nincs feltüntetve. A Növényvédelmi Kutatóintézet Állattani Osztályának gyűjteményében kétszáznál is több példány van, amelyet a Magyar Középhegység különböző részeiből 1951-től gyűjtöttünk össze – akkor még nem volt védett faj.

Maga a kérdéses sáska a sztyeplejtők állata; Magyarországon szórványos előfordulású, mégis több hazai lelőhelyről ismeretes, mint az összes többi közép- és délkelet-európai országból együttvéve.

Nagy Barnabás

A Retyezát egyenesszárnyú-faunájának kutatásáról. A Retyezát egyenesszárnyú-faunájának első kutatása valószínűleg Szilády Zoltán nevéhez fűződik, aki Schafarzik Ferenc geológus kíséretében 1898–99 nyarán járt ott és nemcsak 28 (ő ugyan 29-et említ) faj jelenlétét mutatta ki, hanem a tengerszint feletti magasság szerinti eloszlásról is beszámolt (1906, 1918). E fajszámban benne foglaltatik egy fülbemászó- és két csótányfaj is.

Ehhez képest viszonylag szerény eredményt mutat fel (legalábbis a Retyezátot illetően) W. Ramme (1951), akinek három éven keresztül (1941–1943) volt alkalmá a nyári hónapokban Románia Orthoptera-faunáját kutatni, méghozzá nem is akármilyen körülmények között, mert pl. a Retyezátra négy teherhordó lóval vonultak fel.

Erdély faunájának legjobb ismerője, a nemrég elhunyt Kis Béla (1997) mindössze rövid tanulmányt szentelt a Retyezát Orthoptera-faunájának, azonban ő együttesen tárgyalja a Cserna völgyével és főként a – gazdag flórájáról és faunájáról híres – Domogleddel, tehát a Retyezátra vonatkozó adatokról nem kapunk külön felvilágosítást. Ugyancsak együttesen tárgyalja a három terület egyenesszárnyú-faunáját Vasiliu & Agapi (1958), akik tulajdonképpen a neves erdélyi faunakutatónak, Arnold Müllernek ugyancsak területileg összevont gyűjtéseit sorolják fel a nagyszebeni múzeumban lévő anyag alapján.

Ezen előzmények után tehát nem érdektelen a Kertészeti Egyetem szervezésében indított Rovarász Tábor feltáró munkája, melynek keretében a 2007. július 7–14. közötti időszakban a Kis-Retyezátban, a Buta-szoros körzetében és (július 13-án) a Vulkán-hegység északi oldalán végeztünk gyűjtéseket. Ezen idő alatt 950–1700 m közötti élőhelyeken számos mintavételezést végeztem (hálózással, egyelő gyűjtéssel), azonban önkéntes gyűjtők (Szöcs Gábor, Kutasi Csaba, a Gátmezei és Haltrich házaspár, Fábíán György, Kerényi Nagy Viktor és esetenként más egyetemi hallgatók) még magasabban fekvő élőhelyekről is gyűjtöttek néhány példányt. Egyes példányokatt élő állapotban sikerült hazahozni részletesebb megfigyelés céljából. A gyűjtött anyag tüzetesebb számbavétele ugyan még folyamatban van, de már az eddigiek alapján is megállapítható, hogy a

rövid hét leforgása alatt 21 szöcske- és 22 sáskafaj került elő a Kis-Retyezátból (és a Vulkán-hegységből), ezek túlnyomó része először vált ismerté e területről.

Itt csupán néhány feltűnőbb jelenségre mutatok rá. Egyik egy negatívum: a Kis-Retyezátban az általunk felkeresett számos, különböző típusú élőhelyen – annak ellenére, hogy az időszak fenológiaiilag megfelelő volt – nem találtunk tarsza (*Isophya*) szöcskét. Ez egyáltalán nem mondható el Erdély más hegyeiről. Így pl. a korábbi Rovarász Táborok alkalmával mindig gyűjtöttünk *Isophya*-fajokat a torockói hegyekben, a Bihari-hegységben, a Hargitán és a Csukáson is. Viszont jelentős tarka hegyisáska (*Podisma pedestris*) populációt találtam az 1300–1600 m közötti hegyi réteken, amely fajt nem, vagy alig említik a Retyezátból. Az ugyancsak szárnyatlan erdélyi hegyisáskával (*Pseudopodisma transylvanica*) együtt jelentékeny alkotóelemei voltak az ottani egyenesszárnyú-együtteseknek. Az említett fajsám bizonyára jelentősen emelkedne, ha egy későbbi (augusztusi) időben is gyűjtenénk, mert az Orthoptera-együttes elég nagy része – július első felében – még csak kisebb-nagyobb lárva alakban volt jelen.

Az ugyancsak szárnyatlan, olajzöld színű hegyisáskáknak (*Odontopodisma*) Erdély bizonyos mértékig géncentruma; a Vulkán-hegységen kívül (1400–1600 m között) gyűjtöttük példányait a Hátszeg-környéki bölényrezervátum területén is. Faunisztikailag egy másik igen érdekes adat még a balkáni *Poecilimon ampliatus* szöcske retyezáti megtalálása is, melynek erdélyi előfordulását korábban – mindössze a Gyalui-havasokból – Kis Béla mutatta ki.

Nagy Barnabás

Könyvajánló

Az elmúlt évben, 2006-ban a **Gall Wasps of Ukraine. Cynipidae. Vol. 1–2. (Институт зоології ім. І. І. Шмальгаузена, Київ. Вестник зоології, Suppl. 21, 2006, 644 pp., ISSN 0084-5604)** címen kétkötetes monográfia jelent meg. A szerző, **Melika George**, az ungvári egyetemen kezdte el kutatni Kárpátalja, majd Ukrajna gubacsdarazsait (Hymenoptera, Cynipidae). Az 1980-as évek második felében települt át Magyarországra, ahol a kőszegi rovarparazitoid laboratórium alkalmazottja lett. Jelenleg ennek jogutódjának, a tanakajdi (Vas megye) Növényegészségügyi és Talajvédelmi Állomásnak tudományos munkatársa.

Ukrajna gubacsdarazsainak kutatását Magyarországon is folytatta, ennek megkoronázása a monográfia. A Magyarországgal szomszédos Ukrajna faunájában összesen 167 gubacsdarazsfajt mutat ki, további 16 faj jelenlétét valószínűsíti. A 644 oldalas könyv taxonómiai és rendszertani indíttatású monográfia, első 73 oldala nagyon alapos és mintaszerű összefoglalása az alábbi témáknak: a gubacsdarazsak rendszerezésének történeti áttekintése; az ivarérett és ivaréretlen gubacsdarazsak alaktana; a gubacsdarazsak életmódja; a gubacsképződés; gazda–növény kapcsolat; a társulások kapcsolódása a gubacsokhoz. Ismeretes, hogy a gubacsdarazsak életciklusa meglehetősen bonyolult, mivel a kétivaros és az egyivaros (parthenogenetikus) szaporodás haploid és diploid nemzedékek váltakozásával párosul. A szerző elmélyült ennek tanulmányozásában, amit a fejezet felépítése és a szövevényes szaporodási folyamatok szabatos leírása jól érzékeltet. A gubacsképződés szintén sok problémát felvető téma. Ennek szemléletes áttekintését olvashatjuk a 47–57. oldalakon. A gubacsdarazsak filogenezisét a korszerű hennigi kladisztikus szemléletben tekinti át a szerző (az 58–73. oldalakon).

A taxonómiai és rendszertani rész a monográfia legterjedelmesebb fejezete. A 167+16 ukrainai gubacsdarazsfaj-együttest öt nemzetségre (tribusra) osztja. Valamennyi rendszertani kategóriáról részletes leírást olvashatunk; a gubacsdarazsak nemzetségeinek, a nemzetségeken belüli genuszoknak és a genuszokhoz tartozó fajoknak pedig kellően részletezett határozókulcsait adja a szerző. Nagyon szemléletesek azok a táblázatok, melyek áttekintik egy-egy genusz fajainak gazdanövényeit ill. földrajzi elterjedésüket. Hiányolom, hogy a kiugróan nagy fajsámú *Andricus*-ról nem készült ilyen táblázat. A monográfia külön értéke a szöveget kiegészítő sok-sok eredeti rajz és fénykép. A rajzok nagyon jól érzékeltetik a gubacsdarazsokra annyira jellemző változatos skulpturális (vésetbeli)

bélyegeket. A rajzok készítőjét dicséri, hogy egy-egy kitinfelület megannyi egyenetlenségét, ráncoltságát, rücskösségét, vonalkázottságát ilyen hűen érzékelteti a könyv lapjain.

Az irodalomjegyzékben 809 hivatkozás zárja a monográfiát. Amennyire tájékozott lehetek az európai gubacsdarázs-irodalmat illetően, ezt tartom a tárgykör legteljesebb ismertetésének. Egyetlen közleményt hiányolok a listából: Ambrus Béla (1965) A gubacsképződés elméletei (*Rovartani Közlem.* **18**: 389–406) című tanulmányát. Ezt már csak azért is hiányolom, mert bár a „Gall Induction” fejezetben (47–49. oldal) számos szerzőre történik hivatkozás, de Ambrus Béla meg sincs említve, pedig – véleményem szerint – tanulmánya a téma egyik legjobb áttekintése (sajnos a közlemény magyar nyelvű, ami miatt nem válhatott közkinccsé szakmai körökben).

A most már mintegy húsz éve Magyarországon dolgozó szerző remélhetőleg meg fogja találni annak lehetőségét, hogy hazánk gubacsdarázsairól hasonló összefoglalást készítsen. Ez méltó folytatása lenne Ambrus Béla: *Cynipida-gubacsok – Cecidia Cynipidarum* művének, ami a *Magyarország Állatvilága* sorozatban jelent meg 1974-ben (az a kiadvány csak a gubacsokat ismerteti, a gubacsokozó rovarokat nem).

Papp Jenő